

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-76>

УДК 330.131.5:631.15:633.12

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ГРЕЧКИ ЯК ВАЖЛИВОЇ НИШЕВОЇ ЗЕРНОВОЇ КУЛЬТУРИ

ANALYSIS OF THE CURRENT STATE AND ECONOMIC EFFICIENCY OF BUCKWHEAT PRODUCTION AS AN IMPORTANT NICHE CEREAL CROP

Томашевський Владислав Юрійович

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-1139-1372>

Tomashevskiy Vladyslav

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У статті проаналізовано сучасний стан, динаміку та рівень економічної ефективності виробництва гречки в Україні як важливої нішевої культури. Зазначено, що її вирощування зосереджено у сільськогосподарських підприємствах, а рівень і динаміка урожаїв коливається за роками. Відмічено, що у цілому гречка є прибутковою культурою, найвищим рівень рентабельності був у 2015, 2016 роках. Причиною коливання цих показників є вплив комплексу факторів: обсяги попиту, цінова кон'юнктура, державна підтримка галузі тощо. Зазначено, що хоча гречка споживається переважно на внутрішньому ринку, останнім часом збільшився її експорт до Європи через зростання попиту на продукт значної кількості українців, які виїхали туди під час війни. Наголошено, що важливою проблемою подальшого розвитку галузі є розробка дієвого механізму державної підтримки аграріїв з метою уникнення негативної динаміки цін і забезпечення ефективності виробництва.

Ключові слова: нішеві культури, гречка, виробництво, економічна ефективність.

The article analyzes the current state, dynamics and level of economic efficiency of buckwheat production in Ukraine as an important niche crop. It is noted that in modern conditions, the diversification of agricultural production in the key to the cultivation of niche crops is extremely relevant, as it makes it possible to reduce the risks of losses from the failure or death of the harvest of traditional agricultural crops and to improve the quality of soils through the diversification of crop rotation. It is noted that the cultivation of buckwheat is concentrated in agricultural enterprises – 79.2% in 2023, and the level and dynamics of harvests fluctuates over the years. The highest gross harvests of culture were in 2017, 2022 and 2023. In general, buckwheat is a profitable crop, the highest level of profitability was in 2015, 2016, from the calculation of 110 UAH of expenses, farmers received 100 for 87.5 UAH of profit, respectively. The reason for the fluctuation of these indicators is the influence of a complex of factors such as demand volumes, price conditions, state support for the industry, etc. It is noted that although buckwheat is consumed mainly on the domestic market, recently there has been a trend towards an increase in the demand for groats due to a significant number of refugees from Ukraine (about 6-7 million people). So, in 2023, the buckwheat harvest amounted to 147.7 thousand tons, with domestic demand at the level of 110 thousand tons, accordingly, the ban on the export of buckwheat was canceled by a government decree. In the same year 117,000 tons of groats were delivered to European countries (mainly Poland, Italy and Great Britain), which almost tripled the figure of the previous year. It is noted that, in addition to economic factors, the development of buckwheat production is due to climatic and agrotechnical factors. Unlike other grains, the average yield of buckwheat has not increased significantly over a long period and is at the level of 1.3-1.5 tons per hectare. To ensure a sufficient level of profitability, it is necessary to collect 2.5 tons of crops per hectare. These factors in combination with economic factors can act as disincentives for agribusiness in terms of buckwheat cultivation. It was emphasized that an important problem of the further development of the industry is the development of an effective mechanism of state support for agricultural producers in order to avoid sharp fluctuations in the direction of lowering crop prices and, as a result, ensuring the economic efficiency of its production.

Key words: niche crops, buckwheat, production, economic efficiency.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції вітчизняного ринку продовольства в умовах війни характеризуються проблемами у логістичному ланцюгу та ускладненням експорту традиційних сільськогосподарських культур (пшениця, соя, соняшник тощо) і як, наслідок, збільшенням розміру їх перехідних запасів. При цьому світові баланси ілюструють достатній рівень пропозиції зернових. Комплекс цих факторів обумовлює актуальність розвитку виробництва продукції нішевих культур як одного з напрямів зниження ризику втрат при несприятливій кон'юктурі на ринку традиційних культур. До того ж цей напрям забезпечує й екологічний ефект, який виявляється у покращенні якості ґрунтів та їх фітосанітарного стану внаслідок урізноманітнення сівозміни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню проблем виробництва нішевих сільськогосподарських культур та обґрунтуванню його перспектив присвячено наукові доробки низки вчених. Так, праці Байдали В., Мірзоевої Т., Мірзоева Т. [1] направлені на вивчення господарської цінності нішевих культур та перспектив їх виробництва. Черевко І. досліджує роль цієї групи культур в контексті підвищення ефективності функціонування дрібнотоварних фермерських та індивідуальних господарств населення [20].

Прокопенко К. та Удова Л. [15,16] вивчають потенціал вирощування нішевих культур малими суб'єктами господарювання та обґрунтовують їх значення як інструменту забезпечення економічної стійкості господарств в умовах повоєнного розвитку. Володін Г. [3] аналізує можливості вирощування нішевих культур на основі застосування фас-тплант-технологій. Кернасюк Ю. [9] обґрунтовує роль і значення нішевих культур в стратегії диверсифікації агробізнесу на засадах інноваційності.

З огляду на стратегічне значення нішевих культур для диверсифікації сільського господарства, подальші наукові дослідження у галузі з врахуванням реалій, спричинених війною, набувають все більшої актуальності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний аналіз сучасного стану та окреслення перспектив виробництва гречки в ключі нішевої диверсифікації аграрного бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проведення господарської діяльності в складних умовах сьогодення, а також специфічні особливості функціонування ринку

сільськогосподарської продукції обумовлюють необхідність оперативного реагування на зміну його поточної кон'юкттури. Одним із варіантів вирішення цієї проблеми є диверсифікація агробізнесу через виробництво нішевих культур. Останні для аграріїв є своєрідною «подушкою безпеки», яка гарантує можливість отримання додаткових прибутків, з одного боку, і вирішення проблем агрономічного характеру (страхування від посухи, відновлення ґрунту пересівати ними загіблених озимих культур тощо), з іншого [11].

З-поміж різноманіття нішевих культур варто виділити гречку, крупа з якої за своїми корисними властивостями є цінним продуктом харчування. Сто грамів гречки містить значну частину денної норми таких важливих речовин як магній (50 %), залізо, фосфор, вітаміни РР, В1, В6 – по 30 %. Також крупа багата на незамінні амінокислоти (аргінін, лізин, цистин), її білок легко засвоюється і за якістю наближається до білка бобових культур. Річна норма середньодушового споживання гречки, закладена у споживчому кодексу, становить 2,7 кг/рік, у т.ч. для дітей віком 6-18 рр. – 3,4, для дорослих – 2 кг. У 2023 р. фактичне значення цього показника склало 3,0 кг. Для українців гречка – не просто крупа. На ментальному рівні вона виступає свого роду індикатором економічної стабільності: є гречка – поки що все добре, голоду не буде. Якщо з полиць вона зникає – намічається криза [5]. Варто зазначити, що гречана крупа користується попитом не лише в Україні, а й в країнах східної Європи та Прибалтики. Так, у Литві вона є національною стравою, фактичне споживання на душу населення в рік тут становить 8 кг. Поляки та чехи споживають переважно білу (необсмажену) гречку. Багато культури споживається у Японії, яка є її найбільшим світовим імпортером (близько 50 тис. тонн щорічно), тут виготовляють собу – локшину з гречаного борошна, яка є невід'ємною частиною харчового раціону. У країнах західної Європи гречка не користується високою популярністю. У Німеччині вона здебільшого використовується як кормова культура, у Франції – як продукт харчування веганів. Утім, останнім часом намітилась тенденція до зростання попиту на крупу, обумовлена значною кількістю біженців з України (близько 6-7 млн осіб). У 2023 р. вітчизняні аграрії зібрали 147, 7 тис. тонн культури при внутрішній потребі на рівні 110 тис. тонн. Відповідно постановою Кабінету Міністрів № 1466 від 27 грудня 2022 р. [14] було скасовано заборону на експорт гречки. У цьому ж

році до країн Європи (переважно до Польщі, Італії та Великобританії) було поставлено 117 тис. тонн крупи, що майже утричі перевищило показник попереднього року [4].

Виробництво гречки в Україні зосереджене у сільськогосподарських підприємствах – 79,2% у 2023 р., а рівень і динаміка урожаїв культури характеризується строкатістю (табл. 1, рис. 1). У цілому з 2015 по 2023 рр. валові збори зросли на 82,6 тис. тонн або на 64,5 %. Проте усередині самого періоду мали місце суттєві коливання рівня зазначеного показника. Так, найвищим він був у 2016, 2017 та 2023, найнижчим – у 2019–2021 роках. Причиною цьому слугував вплив комплексу факторів. Для повного забезпечення попиту на гречку Україна упродовж тривалого періоду імпортувала її з Росії. При цьому питома вага російської гречки становила 45-50 % внутрішнього ринку. Варто зазначити, що якість цієї крупи не відповідає ряду показників ДСТУ, а ціна була нижчою за собівартість якісної української гречки. У відповідь на російську агресію 2014 р. відповідною постановою Уряду на російську гречану крупу та зерно гречки у 2015 р. було запроваджено ввізне мито в розмірі 20 %.

Згодом було видано ще одну постанову, згідно з якою російську гречану крупу заборонили завозити на митну територію України. Вжиття таких заходів сприяло поживав-

ленню внутрішнього виробництва культури. Однак згодом російський бізнес розпочав зведення потужностей в інших країнах, зокрема у Казахстані, Молдові та Білорусі. Відповідно, склалась ситуація, за якої при відгородженні постачання сировини з Росії 20-% митом, готова крупа завозилась до нас з вищевказаних країн з нульовим митом [2; 13]. З метою забезпечення стабільного обсягу виробництва гречки на рівні внутрішнього споживання наприкінці 2021 р. Урядом України було запроваджено державну підтримку фермерів у формі дотацій за посіви гречки. Бюджетну субсидію з розрахунку на одиницю угідь, на яких вирощувалась гречка, отримали 655 сільськогосподарських товаровиробників, з них 11 фізичних осіб – підприємців. Заявлена сума до нарахування субсидій склала 164,6 млн грн [7].

На початку 2022 року, коли ціни на культуру суттєво зросли, постановою Кабінету міністрів України від № 341 від 20.04.2020 р. (останні зміни – від 15. 04.2022 р.) «Про заходи щодо стабілізації цін на товари, що мають істотну соціальну значущість, товари протиепідемічного призначення» гречану крупу було включено до переліку соціальних продуктів харчування, зростання ціни на які більше, ніж на 5 %, підлягало обов'язковому декларуванню. У подальшому з метою усунення надмірного тиску на бізнес постановою Кабінету Міні-

Таблиця 1

Рівень і динаміка виробництва гречки в Україні за основними товаровиробниками

	2015 р.	2020 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. до 2015 р., %
<i>Валове виробництво, тис. тонн</i>					
Усі категорії господарств	128,1	97,6	147,7	210,7	164,5
у т.ч. с.-г. підприємства	95,3	53,1	106,2	166,8	127,0
з них фермерські господарства	23,2	13,3	27,5	45,6	196,6
господарства населення	32,8	44,5	41,5	43,9	62,5
<i>Урожайність, ц/га</i>					
Усі категорії господарств	10,0	11,6	12,2	14,2	142,0
у т.ч. с.-г. підприємства	9,0	11,4	12,0	14,4	160,0
з них фермерські господарства	8,6	10,9	11,2	14,4	167,4
господарства населення	10,4	11,8	12,8	20,1	зб. У 2 р.
<i>Площа посіву, тис. га</i>					
Усі категорії господарств	127,7	84,1	121,0	147,9	115,8
у т.ч. с.-г. підприємства	69,0	34,7	64,1	84,6	122,6
з них фермерські господарства	27,1	11,8	24,5	31,4	116,3
господарства населення	31,6	37,6	32,4	31,9	100,1

Джерело: складено за: [6]

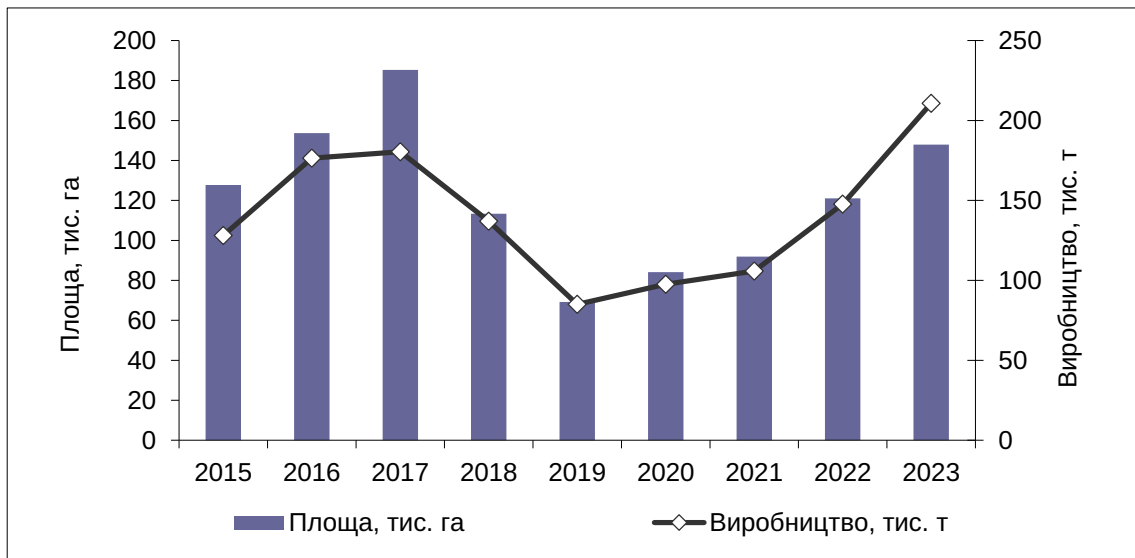

Рис. 1. Рівень і динаміка посівних площ та валових зборів гречки в Україні у 2015–2023 рр.

Джерело: побудовано за: [6]

стрів України від 19.06.2023 № 650 «Про регулювання цін на окремі види продовольчих товарів та забезпечення стабільної роботи виробників продовольства в умовах воєнного стану» цю процедуру було скасовано. Водночас цією ж постановою уряд продовжив державне регулювання цін шляхом встановлення граничного рівня торговельної надбавки (націнки) у розмірі не більш як 10 % на обмежений перелік харчових продуктів (борошно пшеничне вищого сорту, молоко пастеризоване жирністю 2,5% (у плівці), яйця курячі категорії С1, олія соняшникова рафінована, хліб житньо-пшеничний та батон) в період воєнного стану та трьох місяців після його припинення чи скасування [8].

2022 рік характеризувався позитивною динамікою виробництва гречки: площі посівів порівняно з попереднім роком збільшилися на 29,1 тис. га, урожай зріс на 40 % і склав 147,7 тис. тонн. Таким тенденціям сприяв комплексний вплив низки факторів. Це, зокрема, незначні порівняно з традиційними культурами обсяги виробництва. Гречка є внутрішньою культурою, реалізація якої не залежить від кон'юнктури зовнішнього ринку. До того ж у попередні роки мало місце традиційне недовиробництво культури, через що для задоволення попиту, як зазначалось вище, Україна імпортувала її переважно з росії через Казахстан. Під час війни ці чинники поєдналися та сільгоспвиробники зробили ставку на гречку. Особливо це вдалось аграріям Чернівецької та Полтавської областей – урожай тут збіль-

шився у шість та чотири рази відповідно [18]. При цьому середня закупівельна ціна зросла до 23,8, а максимальна – до 35,0 тис. грн за тону.

Упродовж аналізованого періоду виробництво гречки сільськогосподарськими підприємствами, окрім 2017 р., було прибутковим, щоправда рівень рентабельності коливався за роками (табл. 2, рис. 2). Так, у 2015 та 2016 рр. він був найвищим – з розрахунку на 100 грн витрат аграрії отримали відповідно 100 та 88 грн прибутку. У 2018 р. через суттєве перевищення собівартості гречки її ціни на 20 %, даний вид діяльності був збитковим.

На початку 2023 р. в Україну почали постачатись незначні обсяги крупи (331 т) з Казахстану. У цьому ж році нашим аграріями було зібрано рекордний врожай гречки – 210,7 тис. тонн із площі 147,9 тис. га. Як наслідок, суттєве зростання пропозиції спричинило негативну цінову динаміку. Середня ціна реалізації 1 тонни знизилась до 12,9, а в окремих випадках опускалась до рівня 6 тис. грн. Зниження доходів виробників призвело до скорочення посівних площ культури у 2024 р. Під гречкою було засіяно 97,7 тис. га, цей показник найнижчий за останні 3 роки, проте вищий за період 2019-2020 рр. Традиційно регіонами-лідерами за площами посівів є Житомирська з показником 14,8 тис. га, Хмельницька (11,4 тис. га), Чернігівська (11 тис. га), Вінницька (9 тис. га) та Тернопільська (8,7 тис. га) області [10].

Окрім економічних розвиток виробництва гречки обумовлений кліматичними та агротех-

Таблиця 2

**Рівень і динаміка показників економічної ефективності виробництва гречки
сільськогосподарськими підприємствами України**

	2015 р.	2020 р.	2022 р.	2023 р.	2023 р. у % до 2015 р.
Повна собівартість 1 ц, грн	444,50	940,58	1 565,09	1 205,33	133,3
Ціна 1 ц, грн	889,17	1 455,08	2380,5	1291,2	145,2
Прибуток від реалізації 1 ц, грн	444,7	514,5	815,4	85,9	19,2
Прибуток від реалізації на 1 га, грн	4781	5865	9785	1236	25,8
Рівень рентабельності, %	100,0	54,7	52,1	7,1	x

Джерело: побудовано за [6]

**Рис. 2. Динаміка рівня рентабельності виробництва гречки
сільськогосподарськими підприємствами України**

Джерело: побудовано за: [6]

нічними факторами. Зміна клімату вплинула безпосередньо на рівень врожайності, що спричинило скорочення посівних площ у більшості регіонів степової зони, де традиційно вирощувалась культура. На відміну від інших зернових середня врожайність гречки упродовж тривалого періоду суттєво не зростала і знаходиться на рівні 1,3-1,5 т/га. Як зазначають фахівці, для забезпечення достатнього рівня рентабельності необхідно збирати 2,5 т культури з гектара. Ці фактори у комплексі з економічними можуть виступати дестимуляторами для агробізнесу щодо вирощування гречки [17; 19].

У зв'язку з цим актуальною є державна підтримка аграріїв з метою уникнення негативної цінової динаміки. Окрім того, як зазначають фахівці, нашої наукової бази та можливостей достатньо для посилення експортного потен-

ціалу культури, насамперед до Європи, де спостерігається зростання попиту на крупу значної кількості українців, які там перебувають. Поставки у цей регіон не залежать від морських коридорів [12]. До того ж технологія вирощування гречки нескладна, вона може висіватись на ґрунтах, непридатних для інших культур, має короткий період вегетації, що дає можливість сіяти її пізніше, а збирати раніше, ніж інші зернові.

Висновки. В умовах сьогодення диверсифікація аграрного виробництва в ключі вирощування нішевих культур є надзвичайно актуальною, оскільки робить можливим зниження ризиків втрат від недоотримання чи загибелі врожаю традиційних сільськогосподарських культур та поліпшення якості ґрунтів через урізноманітнення сівозміни. Важливою культурою-представником цієї групи є гречка,

крупа якої є цінним харчовим продуктом. Попит на неї, що й властиво нішевим культурам, є невисоким, проте відносно стабільним. Гречка споживається в основному на внутрішньому ринку, хоча останнім часом збільшився її експорт до Європи через зростання попиту на продукт значної кількості українців,

які виїхали туди під час війни. За таких умов важливою проблемою подальшого розвитку галузі є розробка ефективного механізму державної підтримки аграріїв з метою уникнення різких коливань у напрямку зниження цін на культуру і, як наслідок, забезпечення ефективності її виробництва.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Байдала В., Мірзоева Т., Мірзоев Т. Господарська цінність технічних нішевих культур і перспективи розвитку їхнього виробництва. *Економіка і управління бізнесом*. 2023. Том 14. № 1. URL: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25903>
2. Бій за гречку: щоб Україна була з крупою, уряду потрібно приструнити казахських і білоруських виробників. 2020. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/784-biy-za-grechku-schob-ukrayina-bula-z-krupoju-uryadu-potribno-pristruniti-kazahskih-i-biloruskih-virobnikiv>
3. Володін С. Методичні засади фаєстплант-технологій швидкого виробництва нішевих культур. *Agricultural and Resource Economics*. 2017. Vol. 3. No. 4. P. 43–56. URL: <https://are-journal.com/are/article/view/134/126>
4. Гречана крупа: чи так вона популярна у світі, як в Україні. 2024. URL: <https://1plus1.ua/novyny/grecana-krupa-ci-tak-vona-popularna-u-sviti-ak-v-ukraini>
5. Гречка – індикатор кризи. Що відбувається на ринку найдорожчої крупы. 2022. URL: https://glavcom.ua/economics/finances/grechka-indikator-krizi-shcho-vidbuvajetsya-na-rinku-naydorozhchoji-krupi-817174.html#google_vignette
6. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Держпідтримка – 2021: фермерам нараховано дотацію за посіви гречки. 2021. URL: <https://minagro.gov.ua/news/derzhpidtrimka-2021-fermeram-narahovano-dotaciyu-za-posivi-grechki>
8. Кабмін дозволив підвищувати ціни на соціальні продукти без обов'язкового декларування. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/3/701819/>
9. Кернасюк Ю. Нішеві культури в стратегії інноваційної диверсифікації агробізнесу. 2021. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichniy-hektar/item/22969-nishevi-kultury-v-strategii-innovatsiinoi-dyversifikatsii-ahrobiznesu.html>
10. Немає ні ціни, ні посівів - що з гречкою в Україні у 2024. 2024. URL: <https://kurkul.com/spetsproekty/1608-nemaye-ni-tsini-ni-posiviv--scho-z-grechkoju-v-ukrayini-u-2024>
11. Нішеві культури – це «подушка безпеки» для аграріїв. 2017. URL: <https://agroportal.ua/blogs/nishevyekultury-eto-podushka-bezopasnosti-dlya-agrariev>
12. Переваги вирощування гречки в сезоні 2023 назвали фахівці. 2023. URL: <https://superagronom.com/news/16671-perevagi-viroschuvannya-grechki-v-sezoni-2023-nazvali-fahivtsi>
13. Посіви гречки в Україні можуть скоротитися вдвічі через імпорт неякісної крупы з РФ. 2018. URL: https://zaxid.net/posivi_grechki_v_ukrayini_mozhut_skorotitisa_vdvichi_cherez_import_neyakisnoyi_krupi_z_rf_n1465314
14. Постанова Кабінету Міністрів України № 466 від 27.12.2022 р. «Про затвердження переліків товарів, експорт та імпорт яких підлягає ліцензуванню, та квот на 2023 рік». 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-zatverdzhennia-perelikiv-tovarov-eksport-ta-import-iakykh-pidlihaie-litsenzuvanniu-s1466-271222>
15. Прокопенко К., Удова Л. (По)воєнні перспективи вирощування нішевих культур в аграрному секторі. *Економіка і прогнозування*. 2023, № 2. С. 118–133.
16. Прокопенко К., Удова Л. Нішеві культури – нові перспективи для малих суб'єктів господарювання в аграрному секторі. *Економіка і прогнозування*. 2018. № 3. С. 102–117.
17. Ринок гречки: прогнози, оцінки та тренди. 2021. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichniy-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html>
18. Український агросектор в комі. Що показав аналіз останніх даних Держстату. 2023. URL: <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/06/27/701605/>
19. Фермер шукає рентабельність: чи вигідно зараз йти в «нішу». 2024. URL: <https://agroportal.ua/publishing/klub-agroeffektivnosti/fermer-shukaye-rentabelnist-chi-vigidno-zaraz-yti-v-nishu>
20. Черевко І. Поняття нішевих культур та їхнє місце у диверсифікації сільськогосподарського виробництва. *Аграрна економіка*. 2018. Том 11. № 1–2. С. 5–14.

REFERENCES:

1. Baidala, V., Mirzoieva, T., Mirzoiev, T. (2023). Hospodarska tsinnist tekhnichnykh nishevykh kultur i perspektyvy rozvytku yikhnoho vyrobnytstva [Economic value of technical niche cultures and prospects for the development of their production]. *Ekonomika i upravlinnia biznesom*, 14, 1. Retrieved from: <http://journals.nubip.edu.ua/index.php/Bioeconomy/article/view/25903>
2. Bii za hrechku: shchob Ukraina bula z krupoiu, uriadu potribno prystrunyty kazahskykh i biloruskykh vyrobnykiv [Battle for buckwheat: in order for Ukraine to have groats, the government needs to rope in Kazakh and Belarusian producers]. (2020). Retrieved from: <https://agropolit.com/spetsproekty/784-biy-za-grechku-schob-ukrayina-bula-z-krupoyu-uryadu-potribno-pristruniti-kazahskih-i-biloruskih-virobnikiv>
3. Volodin, S. (2017). Metodychni zasady fastplant-tekhnologii shvydkoho vyrobnytstva nishevykh kultur [Methodological principles of fastplant technologies for rapid production of niche crops]. *Agricultural and Resource Economics*, 3, 4, 43–56.
4. Hrechana krupa: chy tak vona populiarna u sviti, yak v Ukraini [Buckwheat groats: is it as popular in the world as it is in Ukraine]. (2024). Retrieved from: <https://1plus1.ua/novyny/grecana-krupa-ci-tak-vona-popularna-u-sviti-ak-v-ukraini>
5. Hrechka – indyikator kryzy. Shcho vidbuvaietsia na rynku naidorozhchoi krupy [Buckwheat is a crisis indicator. What is happening on the market of the most expensive cereal]. (2022). Retrieved from: https://glavcom.ua/economics/finances/grechka-indikator-krizi-shcho-vidbuvajetsya-na-rynku-naydorozhchoji-krupi-817174.html#google_vignette
6. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. Ofitsiyni veb-sait. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
7. Derzhpidtrymka - 2021: fermeram narahovano dotatsiiu za posivy hrechky [State support – 2021: farmers are given a subsidy for buckwheat crops]. (2021). Retrieved from: <https://minagro.gov.ua/news/derzhpidtrimka-2021-fermeram-narahovano-dotacyiu-za-posivi-grechki>
8. Kabmin dozvoliv pidvyshchuvaty tsiny na sotsialni produkty bez oboviazkovoho deklaruvannia [The Cabinet of Ministers allowed price increases for social products without mandatory declaration]. (2023). Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/07/3/701819/>
9. Kernasiuk, Yu. (2021). Nishevi kultury v stratehii innovatsiinoi dyversyfikatsii ahrobiznesu [Niche cultures in the strategy of innovative diversification of agribusiness]. Retrieved from <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22969-nishevi-kultury-v-stratehii-innovatsiinoi-dyversyfikatsii-ahrobiznesu.html>
10. Nemaie ni tsiny, ni posiviv – shcho z hrechkoiu v Ukraini u 2024 [There is no price, no crops – what will happen to buckwheat in Ukraine in 2024]. (2024). Retrieved from: <https://kurkul.com/spetsproekty/1608-nemaye-ni-tsiny-ni-posiviv--scho-z-grechkoiu-v-ukraini-u-2024>
11. Nishevi kultury – tse «podushka bezpeky» dlia ahraryiv [Niche crops are an «airbag» for farmers]. (2017). Retrieved from: <https://agroportal.ua/blogs/nisheve-kultury-eto-podushka-bezopasnosti-dlya-agrariiv>
12. Perevahy vyroshchuvannia hrechky v sezoni 2023 nazvaly fakhivtsi [Experts named the advantages of growing buckwheat in the 2023 season]. (2023). Retrieved from: <https://superagronom.com/news/16671-perevahy-viroschuvannya-grechki-v-sezoni-2023-nazvali-fahivtsi>
13. Posivy hrechky v Ukraini mozhut skorotytsia vdvichi cherez import neiakisoj krupy z RF [Buckwheat crops in Ukraine may be halved due to the import of low-quality groats from the Russian Federation]. (2018). Retrieved from: https://zaxid.net/posivi_grechki_v_ukrayini_mozhut_skorotitsya_vdvichi_cherez_import_neyakisonyi_krupi_z_rf_n1465314
14. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy № 466 vid 27.12.2022 r. «Pro zatverdzhennia perelikiv tovariv, eksport ta import yakykh pidliahaie litsenzuvanniu, ta kvot na 2023 rik» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 466 dated 27.12.2022 «On approval of lists of goods whose export and import are subject to licensing, and quotas for 2023»]. (2022). Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-perelikiv-tovariv-eksport-ta-import-iakykh-pidliahaie-litsenzuvanniu-s1466-271222>
15. Prokopenko, K., Udova, L. (2023). (Po)voieni perspektyvy vyroshchuvannia nishevykh kultur v ahrrarnomu sektori [(Post-war) prospects of growing niche crops in the agricultural sector]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 2, 118–133.
16. Prokopenko, K., Udova, L. (2018). Nishevi kultury – novi perspektyvy dlia malykh subiektiv hospodariuvannia v ahrrarnomu sektori [Niche crops are new prospects for small businesses in the agricultural sector]. *Ekonomika i prohnozuvannia*, 3, 102–117.
17. Rynok hrechky: prohnozy, otsinky ta trendy [Buckwheat market: forecasts, estimates and trends]. (2021). Retrieved from: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-ot-sinky-ta-trendy.html>

18. Ukrainskyi ahrosektor v komi. Shcho pokazav analiz ostannikh danykh Derzhstatu [The Ukrainian agricultural sector is in a coma. What did the analysis of the latest data of the State Statistics Service show]. (2023). Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/weeklycharts/2023/06/27/701605/>
19. Fermer shukaie rentabelnist: chy vyhidno zaraz yty v «nishu» [A farmer is looking for profitability: is it profitable now to go into the «niche»].(2024). Retrieved from <https://agroportal.ua/publishing/klub-agroeffektivnosti/fermer-shukaye-rentabelnist-chi-vigidno-zaraz-yti-v-nishu>
20. Cherevko, I. (2018). Poniattia nishevykh kultur ta yikhnie mistse u dyversyfikatsii silskohospodarskoho vyrobnytstva [The concept of niche crops and their place in the diversification of agricultural production]. *Ahrarna ekonomika*, 11, 1-2, 5-14.